

Назаров В.В.,
д.ю.н., професор,
Кияниця С.І.,
магістрант,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

СТРОКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Роль процесуальних строків у реалізації завдань кримінального процесу полягає у забезпеченні прав та законних інтересів осіб, які залучаються до сфери кримінальної процесуальної діяльності державними органами і посадовими особами, що безпосередньо провадять кримінальне провадження. Основні права і свободи людини, зокрема, право кожної людини при визначенні її громадянських прав та обов'язків або при висуненні проти неї будь-якого кримінального обвинувачення на справедливий і відкритий розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону (п. 1 ст. 6), визначено у Конвенції про захист прав людини та основних свобод (1950 р.), яку Україна ратифікувала 17 липня 1997 р. При виконанні зобов'язань за міжнародним договором слід враховувати тлумачення Європейського суду з прав людини. Це впливає зі ст. 32 Конвенції, згідно з якою юрисдикція Суду поширюється на всі справи, які стосуються тлумачення та застосування Конвенції і протоколів до неї.

Отже, процесуальні строки в кримінальному процесі є різновидом правових засобів, спрямованих на забезпечення правильного здійснення у кожній кримінальній справі завдань судочинства. Цей висновок має принципове значення для правильного розуміння і застосування кожної норми закону, яка містить вимогу про додержання визначеного строку [4, с.137]. Необхідність у подальшому дослідженні проблеми регламентації та обчислення строків у кримінальному процесі обумовлюється тим, що робота по удосконаленню кримінальних процесуальних норм постійно продовжується з урахуванням виявлених недоліків і тих завдань, які періодично постають перед кримінальним провадженням у складних сучасних умовах боротьби зі злочинністю та постійним розширенням сфери міжнародного співробітництва. Під строком у кримінальному процесі слід розуміти встановлений і врегульований кримінальним процесуальним законом на основі положень Конституції України та міжнародно-правових документів, а також, підзаконним нормативно-правовим актом або рішенням уповноваженої на те посадової особи (ор-

гану) обов'язковий для виконання визначений момент або період (відрізок) часу, необхідний для вчинення чи утримання від вчинення суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин певних процесуальних дій або прийняття й оформлення процесуальних рішень, з перебігом якого починається й завершується провадження в конкретній стадії судочинства, виникають, змінюються або припиняються права і обов'язки та настає процесуальна відповідальність суб'єктів кримінальної процесуальної діяльності.

Стандарти здійснення кримінального провадження і зокрема, визначення та дотримання строків у кримінальному процесі, містяться і в інших міжнародно-правових документах, насамперед тих, що стосуються порядку провадження кримінального процесу, у яких регламентації та дотриманню процесуальних строків приділено значну увагу, наприклад, у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (1966 р.), тощо.

Слід зазначити, що серед основних категорій скарг, які були визнані Європейським судом з прав людини як потенційно прийнятні до розгляду, є скарги на надмірну тривалість розгляду справ компетентними національними інстанціями, оскільки при цьому порушується такий важливий елемент справедливості як розгляд справи "протягом розумного строку". Право на судовий розгляд справи "протягом розумного строку" відноситься до категорії основних прав і свобод людини. Відповідний до цього права обов'язок покладається на державу в особі її законодавчих, виконавчих та судових органів.

У зв'язку з цим міжнародно-правові документи акцентують особливу увагу міжнародного співтовариства на такій обставині як "розумність строку". Аналізуючи такі документи, можна зробити висновок, що на мові міжнародних документів розумний строк кримінальної процесуальної дії – це той строк, який забезпечує надійний захист законних інтересів потерпілих, інтересів правосуддя, а також забезпечує підозрюваному, обвинуваченому, підсудному і засудженому реальну можливість використати всі передбачені законом засоби захисту від обвинувачення. Іншими словами можна сказати, що поняття "розумний строк" означає необхідність враховувати всі конкретні обставини, в яких діють суб'єкти кримінально-процесуальних правовідносин.

Відкладення і зупинення справ – основне джерело судової тяганини. У даний час є досить поширеними випадками неявки в судові засідання свідків, потерпілих, що істотно впливає на дотримання строків розгляду справ. Саме тому, в ст.144 Кримінального процесуального кодексу встановлено, що до таких осіб застосовується грошове стягнення, яке може

бути накладено на учасників кримінального провадження у випадках та розмірах, передбачених цим Кодексом, за невиконання процесуальних обов'язків.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України.– 1996.– № 30.– Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Голос України.– 2012.– 19 травня.– №№ 90-91.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/ За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка.– 9-те видання, переробл. та доповн.– К.: Юридична думка, 2012.– 1316 с.
4. Назаров В.В., Омеляненко Г.М. Кримінальний процес України: навчальний посібник.– Вид.2-ге, доп. І переробл.– К.: Атіка, 2008.– 584с.

УДК 343,12 (043.2)

Назаров В.В.,
д. ю. н., професор,
Тонкопій Ю.І.,
магістрант,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ В ЖИТЛІ ЧИ ІНШОМУ ВОЛОДІННІ ОСОБИ

Ефективність досудового розслідування безпосередньо пов'язана з рівнем теоретичного осмислення сутності та значення слідчих (розшукових) дій, особливостей вирішуваних ними завдань щодо збирання, перевірки і оцінки доказів з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Потреба дослідження слідчих (розшукових) дій, особливо тих, що проводяться в житлі чи іншому володінні особи, викликана зміною кримінального процесуального законодавства, прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України, появою нових видів кримінальних правопорушень, способів і засобів їх вчинення, використанням у процесі злочинної діяльності технічного оснащення високого рівня, покращенням психологічної підготовки злочинців та їх обізнаністю про прийоми і методи роботи слідчих та оперативних підрозділів, у результаті чого зростає необхідність удосконален-

ня досудового розслідування, зокрема, щодо проведення слідчих (розшукових) дій в житлі чи іншому володінні особи.

Систему слідчих (розшукових) дій складають такі процесуальні дії:

- допит (статті 224-226, 232 КПК України);
- пред'явлення для впізнання (статті 228-232 КПК України);
- обшук (статті 234-236 КПК України);
- огляд (статті 237-239 КПК України);
- слідчий експеримент (ст. 241 КПК України);
- експертиза (статті 242-245 КПК України).

Серед вищеназаних слідчими (розшуковими) діями, які можуть бути проведені в житлі чи іншому володінні особи, є обшук; огляд; слідчий експеримент.

Проведення слідчих (розшукових) дій в житлі чи іншому володінні особи є специфічним видом юридичної діяльності і зумовлене характером завдань слідчого та обставинами, в яких йому доводиться діяти.

Слідчий має широкі владні повноваження (зокрема, і на обмеження основних прав і свобод людини і громадянина), право застосовувати заходи забезпечення кримінального провадження, а також самостійно вести слідство і приймати важливі рішення. Така робота часто вимагає надмірних навантажень. Слідчий, обмежений жорсткими строками розслідування, мусить мати справу з тими, хто прагне приховати істину, розкриття якої є його професійним обов'язком. Люди, з якими він спілкується у процесі проведення обшуку, огляду в житлі, певною мірою причетні до розслідуваного кримінального правопорушення. Це підозрюваний, обвинувачений, захисник, поняті, спеціалісти. Спілкування і відносини з ними складні, нерідко пов'язані з морально-етичними проблемами. Діяльність слідчого потребує високо-розвинутих фахових і моральних якостей, насамперед почуття відповідальності, об'єктивності та неупередженості, пильності, чесності, справедливості, гуманності, високої культури спілкування.

При проведенні слідчих (розшукових) дій в житлі чи іншому володінні особи слідчий керується процесуальними, криміналістичними і морально-етичними правилами. Процесуальні норми вказують, що саме, в яких формах і в якій послідовності необхідно діяти, здійснюючи слідство. Рекомендації криміналістики допомагають обрати тактику, ефективні прийоми і методи розкриття кримінального правопорушення і викриття винних.

Зважаючи на морально-етичні норми, оцінюють допустимість конкретних прийомів розслідування крізь призму моральних принципів. Усі види правил взаємопов'язані і не повинні суперечити одне одному.